

Збройним Силам прописали реформи

Олексій СИЩУК

Як побудувати сучасну армію європейського типу, що адекватно реагуватиме на загрози національній безпеці, обговорили учасники парламентських слухань «Про стан та перспективи розвитку військової організації та сектору безпеки України».

У вступному слові **Голова Верховної Ради України Володимир ЛИТВИН** наголосив, що на парламентські слухання винесено одне з «найскладніших питань української державності, в якому переплітаються внутрішні й зовнішні чинники, економічні й соціальні проблеми, технологічні та людські чинники, відсутність перспективного законодавчого коридору для створення надійного воєнного та безпекового середовища, яке цілковито відповідало б викликам ХХІ століття, національним інтересам України, її міжнародним домовленостям і міжнародним зусиллям в ім'я безпечного майбутнього.

Голова парламенту наголосив, що до традиційних проблем безпеки нині додаються нові загрози та виклики, які потенційно можуть спровокувати серйозні кризові ситуації. Передусім ідеться про «заморожені» конфлікти, міжетнічні проблеми, проблему біженців і неврегульовані кордони. Цей список доповнюють міжнародний тероризм, транскордонна організована злочинність, наркотрафік, кіберзлочинність, незаконна торгівля зброєю, відмивання грошей, піратство, проблеми енергетичної безпеки, нелегальної міграції, торгівлі людьми, страхітли-

ві за своїми масштабами й наслідками природні та техногенні катастрофи, ендемії важких інфекційних захворювань.

– Усі ці реальні й потенційні загрози можуть постукати в наші двері. Україні в цьому сенсі є що втрачати, а головне – що захищати. Пам'ятаючи уроки історії, ми не можемо покладатися тільки на дипломатичні й економічні методи зняття суперечностей та розв'язання конфліктів. Перед нашою країною стоїть завдання розвитку військового потенціалу на рівні оборонної достатності. Збройні Сили, спецслужби, інші силові структури повинні бути готові до швидкого й ефективного реагування на будь-які виклики, – підкреслив Володимир Литвин.

Голова Верховної Ради зауважив, що, виступаючи в Санкт-Петербурзі на Міжнародній парламентській конференції щодо майбутнього європейської безпеки, він спрогнозував два ключові тренди, які визначатимуть майбутні процеси в світі: перший – це боротьба за ресурси: продовольчі, енергетичні, водні тощо, а другий – боротьба за демократизацію, яка безпосередньо диктуватиметься першими потребами.

Голова законодавчого органу також зауважив, що оборонний потен-

ціал, який дістався Україні після розпаду Радянського Союзу, сьогодні вичерпаний або залишається потенціалом переважно минулого століття.

– Більшість оборонних підприємств, конструкторських бюро, науково-дослідних установ, здатних проектувати, створювати, випускати сучасну зброю та обладнання, в кращому разі, перебувають у стані виживання. І зрозуміло, що треба знайти вихід з цієї ситуації, – наголосив Володимир Литвин.

– Реальну загрозу суверенітету, територіальній цілісності, політичній та економічній незалежності більшості країн, що не мають власного, адекватного сучасним загрозам оборонного комплексу, несуть перш за все агресивна економічна експансія окремих країн, загострення боротьби за природні ресурси, різке коливання світових цін на енергетичні та інші продукти, що призводить до розбалансування національних економік, посилення їхньої боргової залежності, – підкреслив **Секретар Ради національної безпеки і оборони Андрій КЛЮЄВ**. На його думку, «затишний однополярний світ» зі стабільною фінансовою системою залишився в минулому, а людство стоїть на порозі нового світового порядку, коли перехід до нового тех-

нологічного укладу одночасно про- вокує нову гонку озброєнь.

– Протягом двох десятиріч зміц- ненню економічного потенціалу і підвищенню на цій основі обороно- здатності країни не приділялося дос- татньо уваги, – констатував Андрій Ключев. – У величезному комплексі проблем в економічній сфері, які по- трібно розв'язувати, пріоритетними є посилення енергетичної незалеж- ності, що і визначатиме фінансову стабільність держави.

Він підкреслив, що оборонне па- нування є одним із основних напрямів діяльності РНБО. Нині нові редакції концептуальних документів, які, крім політичного курсу держави, визначають напрями реформування й розвитку суб'єктів воєнної органі- зації та сектору безпеки України, го- туються до введення в дію указами Президента.

Так, проект нової редакції Стра- тегії національної безпеки Украї- ни «Україна у світі, що змінюєть- ся» містить ґрунтовний аналіз змін у середовищі безпеки, враховує тен- денції, закладені в стратегічних кон- цептуальних документах провідних країн світу. У розробленій на основі проекту Стратегії нової редакції Во- єнної доктрини України взято до ува- ги останні зміни воєнно-політичної та воєнно-стратегічної обстановки в Європі та світі, специфіку геополі- тичного становища України, мож- ливості її економіки, характер нових викликів і загроз у воєнній безпеці держави, вимоги до Збройних Сил у сучасних умовах.

– Згідно з Воєнною доктриною, в найближчі 5–7 років збройна агресія проти нашої держави в формі ло- кальної або регіональної війни є ма- лоймовірною. Тож є час для прове- дення системних реформ Збройних Сил та підвищення їх боєздатного рівня, насамперед за рахунок тех- нічного переозброєння, – зазначив Андрій Ключев.

Реформування та розвиток Збройних Сил передбачається здій- снити в три етапи. На першому – оптимізувати чисельність і завер- шити формування особового скла- ду Збройних Сил, звільнивши їх від надлишкового майна та неприта- манних їм функцій. Натомість вій- ськові частини постійної готовності укомплектують новим озброєнням і військовою технікою, а також підви- щать рівень державних соціальних гарантій військовослужбовцям.

На другому етапі планується за- безпечити здатність військ адекват- но реагувати на загрозу прикордон- ного збройного конфлікту, а також продовжити розвиток та нарощення боєздатності ЗСУ. На третьому ета- пі – завершення реформування ві- тчизняного оборонно-промислового комплексу.

У своєму виступі **Голова Комі- тету Верховної Ради з питань на- ціональної безпеки і оборони**

Анатолій ГРИЦЕНКО озвучив ключові позиції, про які члени комітету не раз у письмовій формі доповідали керівництву держави. Зокрема, про необхідність відновити роль РНБО як органу, «який має повноваження приймати рішення, обов'язкове для виконання всіма силовими й вико- навчими структурами». Так, проект держбюджету в частині оборони на- ціональної безпеки попередньо не обговорювали на РНБО ні при чин- ному, ні при попередньому Прези- денті, що є порушенням закону, вва- жає Анатолій Гриценко.

Наслідком є те, що, на його дум- ку, нині в Сухопутних військах не- має жодного боєздатного баталь- йону, в Повітряних силах – жодної цілковито боєздатної ескадрильї, в Військово-морських силах – жодно- го підрозділу кораблів, який міг би виконувати всі завдання за призна- ченням.

Голова комітету наголосив: оскільки за два з половиною роки так і не затверджено державні про- грами розвитку, то фінансування си- лових структур визначає Міністер- ство фінансів.

– Немає параметрів розвитку, під які потрібне фінансування, скільки дадуть, стільки й є, від того і такий стан, – вважає він.

Анатолій Гриценко підкреслив, що головним пріоритетом діяль- ності всіх силових структур потріб- но визначити виконання завдань за призначенням. Також, на думку парламентаря, необхідно прийня- ти принципове рішення: або відмо- витися від позаблоковості України й шукати союзників, або віднаходи- ти кошти й зміцнювати оборонний потенціал, сферу національної без- пеки, а також припинити розмови про кардинальне скорочення армії й «будь-які інші небезпечні експери- менти».

– Не можна не погодитися з кри- тичними та надкритичними висно- вками й зауваженнями переважної більшості політиків, науковців, ек- пертів, журналістів, які працюють над дослідженням і аналізом стану ві- тчизняної армії. Причини цього кри- ються в низькій готовності Збройних Сил до адекватного реагування на сучасні загрози національній безпеці України у воєнній сфері, – відверто сказав у доповіді **начальник Генерального штабу – Головнокоман- дувач Збройних Сил України Во- лодимир ЗАМАНА**. Він зазначив, що Збройні Сили насамперед мають бути готові до негайного реагуван- ня, гарантованого стримування та швидкої ліквідації прикордонного збройного конфлікту на ранній ста- дії виникнення, а також недопущен- ня його переростання в масштабну агресію.

– Саме готовності до невідклад- ного застосування сил і не вистачає Збройним Силам, які все ще зали- шаються фрагментом радянського

війська, призначеного для масштаб- них війн зразка середини минуло- го століття, що потребували трива- лого мобілізаційного розгортання й такого ж масштабного ресурсно- го забезпечення, – наголосив на- чальник Генерального штабу. – Так, основу бойового складу Збройних Сил становлять військові частини, укомплектовані від 10 до 50 відсо- тків від штату воєнного часу. Част- ка старших офіцерів Збройних Сил дорівнює 51 відсотку від загальної кількості військовослужбовців (у Росії та Польщі – 35 відсотків).

– Утримання військових частин у скороченому складі унеможли- лює проведення повноцінної бойо- вої підготовки, оскільки половина особового складу постійно перебу- ває в нарядах, відрядженнях тощо. В таких умовах виростало ціле покоління офіцерів, які ніколи не проводи- ли тактичного навчання батальйонів із бойовою стрільбою, не керували групою кораблів та літаків у повітрі, – продовжив Володимир Замана.

За його словами, через закінчен- ня терміну технічної придатності та відсутність планових закупівель біль- ше половини зразків озброєнь і вій- ськової техніки потребують модер- нізації та оновлення. У високотехно- логічних системах озброєння, таких, як авіація, система протиповітряної оборони, корабельний склад, цей показник іще гірший.

Володимир Замана зазначив, що в минулі роки реформування Зброй- них Сил полягало в скороченні бо- йових частин, при цьому загальна чисельність особового складу орга- нів управління, установ, закладів за- безпечення життєдіяльності зросла й нині дорівнює 57 відсоткам проти частки бойових частин, яка зменши- лася до 43 відсотків. Для порівняння: частка бойових частин сусідніх країн становить понад дві третини загаль- ної чисельності війська (у Польщі – 76 відсотків, Румунії – 71, Туреччині – 68 відсотків).

– За таких умов фактично весь виділений фінансовий ресурс на- шої держави йде на утримання Збройних Сил. Адже зрозуміло, як- що більше 80 відсотків бюджету Мі- ноборони «проїдається», про розви- ток не може і йтися, – відверто ска- зав Головнокомандувач ЗСУ.

Він констатував, що соціаль- ні стандарти військової служби України найнижчі серед усіх наших країн-сусідів, адже ми намагаємося утримувати Збройні Сили, які за чи- сельністю особового складу серед найбільших у Європі, але на порядок поступаються арміям сусідніх країн за рівнем підготовки, станом техні- чної готовності, озброєнням.

Володимир Замана зазначив, що на виконання поставлених Прези- дентом України завдань проектом Концепції реформування і розвитку Збройних Сил передбачається за ко- роткий строк побудувати нову армію

європейського типу: професійну та мобільну, добре оснащену й підготовлену, спроможну адекватно реагувати на сучасні загрози національної безпеки у воєнній сфері.

Зокрема, за рахунок скорочення структур забезпечення частка бойового складу становитиме 70 відсотків. Збройні Сили позбавлять надлишкових, непотрібних структур, озброєння, техніки, іншого військового майна. Вже з цього року буде підвищено грошове забезпечення військовослужбовців. Розпочнеться створення достатнього фонду службового та постійного житла, останнім забезпечуватимуть військових після 20-річної служби в лавах Збройних Сил.

Пріоритетними напрямками розвитку озброєння й військової техніки визначено посилення повітряної компоненти, зокрема, відновлення й продовження ресурсу зенітних ракетних комплексів. Частку нових і модернізованих зразків озброєння та військової техніки планується збільшити до 30 відсотків. Інтенсивність бойової підготовки за рахунок упровадження тренажерів, сучасних моделюючих систем підвищать у 3–4 рази.

– Принципова відмінність запропонованої реформи від попередніх полягає в тому, що взято до уваги реальні можливості держави з ресурсного забезпечення Збройних Сил. Ми не просимо великих обсягів фінансування, а розраховуємо насамперед на власні можливості та ефективний ресурсний менеджмент. Виділення в 2013–2014 роках 1,32–1,35 відсотка від ВВП дасть можливість виконати заплановані заходи реформування та перейти до служби за контрактом. Це збалансує структуру оборонного бюджету: витрати на утримання – 50–60 відсотків, на розвиток – 25–30 і на підготовку – 10–15 відсотків виділеного фінансового ресурсу. Таке співвідношення витраток притаманне більшості європейських країн, – зазначив Володимир Замана.

Голова підкомітету з питань державної безпеки Комітету Верховної Ради з питань національної безпеки і оборони Олександр СКИБІНЕЦЬКИЙ наголосив, що сектор безпеки України залишається найменш реформованою сферою державного управління. Це, на його думку, уможливує невиправдане втручання силових структур у суспільно-політичні та соціально-економічні процеси, їхнє залучення до виконання невласливих функцій, потребує утримання великого штату співробітників.

Народний депутат звернув увагу, що критеріями оцінки діяльності не лише спецслужб, а й усіх правоохоронних органів, залишаються статистичні показники, а не рівень довіри громадянського суспільства, як це прийнято в демократичних

країнах. Олександр Скибінецький зазначив, що для реального, а не декларативного реформування створений Президентом комітет має залучити до співпраці профільні парламентські комітети, представників громадських організацій.

Народний депутат України, генерал-майор Геннадій САМОФАЛОВ підкреслив, що, критикуючи Президента й уряд, Анатолій Гриценко в своєму виступі нічого не сказав про те, що зроблено ним на посаді міністра оборони. Парламентарій звернув увагу, що за нового міністра Дмитра Саламатіна підвищено грошове утримання військовослужбовців, а пенсія буде збільшена на 36 відсотків. Геннадій Самофалов зазначив, що боєготовність військ значною мірою залежить від можливостей вітчизняного оборонно-промислового комплексу.

– Нині державне оборонне замовлення становить лише 5–7 відсотків від загального обсягу експорту продукції військового значення, що не дає змоги сформувати надійний внутрішній ринок товарів військового призначення. За таких умов потрібно сконцентрувати бюджетне фінансування на розробках, які мають пріоритетне значення для забезпечення обороноздатності держави. Кабінетові Міністрів спільно з Національною академією наук доцільно розробити й затвердити стратегію інноваційної діяльності в сфері оборонно-промислового комплексу до 2015 року, – вважає Геннадій Самофалов.

– Мені, колишньому Голові Комітету з питань національної безпеки і оборони, особливо прикро й боляче відзначати: практично все, що тут сказано про небезпечні, загрозливі тенденції у військовому будівництві, обговорювалося в парламенті майже 13 років тому на слуханнях у червні 1999 року, – зауважив **народний депутат України III, IV скликань Верховної Ради Григорій КРЮЧКОВ**.

Серед причин такого становища він назвав недооцінку з боку найвищого політичного керівництва держави надзвичайної важливості військових організацій і безпекового сектору. Як наслідок: відсутність системного, перспективного підходу до реформування, непродумане часом експериментування в цій сфері, сліпе копіювання зарубіжного досвіду, брак вимогливості й відповідальності за розв'язання проблем, виконання законів і урядових рішень.

– В умовах нестабільності в суспільстві дуже небезпечною є політизація цієї сфери, спроба використати цілі структури в інтересах певних політичних сил. Це проявляється, зокрема, в серйозних викривленнях кадрової політики, частій заміні керівників силових відомств. У країні тринадцятий міністр оборони, два-

надцятий голова Служби безпеки, – наголосив він.

Також народний депутат звернув увагу, що на кадрову політику в силових структурах фактично не поширюється парламентський контроль, який ефективно працює в Сполучених Штатах, Великій Британії, Польщі та інших країнах.

Міністр оборони Дмитро САЛАМАТИН сказав, що не планував виступати, однак вирішив відреагувати на попередні виступи, бо, як писали колись у радянських газетах, «не може мовчати». Зокрема, він нагадав, що фінансування оборонного бюджету в 2004 році становило 1,49 відсотка ВВП, а в 2006-му вже 1,2 відсотка. Також зауважив, що в черзі на житло для військовослужбовців у 2004 році було 44 тисячі осіб, а в 2007-му – вже 51,5 тисячі.

– У виступах прозвучало, що ми не маємо жодної боєздатної ескадрильї. Але в 2006 році в нас було 35 бойових літаків, а в 2007 – вже 27. Мінус вісім, – відповів Дмитро Саламатін Анатолієві Гриценку.

На репліку з зали, що, мовляв, потрібно говорити про свої здобутки, міністр зауважив: працює на посаді лише 3 місяці й обов'язково звітуватиме за рік роботи. Також він повідомив, що грошове утримання військовослужбовців підвищать не на 55 відсотків, як планувалося, а на більше.

Перший заступник Міністра соціальної політики Василь НАДРАГА анонсував, що з січня 2013 року відбудеться поетапний перерахунок пенсійних виплат колишнім військовослужбовцям, особам начальницького та рядового складу. Також міністерство підготувало проєкт Концепції державної програми соціальної і професійної адаптації військовослужбовців, звільнених у запас або у відставку зі Збройних Сил України та інших військових формувань.

– Мінсоцполітики усвідомлює свою відповідальність перед людьми в погонах і ми виконаємо поставлене перед нами завдання з підвищення рівня соціального забезпечення, – наголосив Василь Надрага.

– В останнє десятиріччя розвивається вкрай небезпечна тенденція фактичного роззброєння головної складової сектору безпеки та оборони, а саме – Збройних Сил. У результаті ми наближаємося до парадоксальної ситуації, коли завдання, структуру та чисельність особового складу бойових з'єднань і частин визначатиме наявна кількість справного бронетанкового, ракетно-артилерійського, авіаційного, проти-повітряного, морського та інших видів озброєння, – підкреслив **Голова Ради із зовнішньої та безпекової політики Володимир ГОРБУЛІН**. На його думку, потрібно забезпечити ефективне стратегічне планування

заходів для одночасного реформування Збройних Сил і модернізації оборонно-промислового комплексу.

– Єдиним органом, який може за своїм статусом, повноваженнями та функціями виконати таке завдання, є Рада національної безпеки і оборони. До речі, саме РНБО повинна координувати виконання всіх заходів, які будуть передбачені відновленими державними програмами та планами. Це не моя особиста ностальгія за минулим – це вимога часу, – зауважив Володимир Горбулін.

– У 2013 році Україна головуватиме в Організації з безпеки і співробітництва в Європі. Це реальний шанс не тільки підвищити авторитет країни, а й зробити вагомий внесок у формування нового безпекового середовища, в якому враховувалися б інтереси нейтральних та позаблокових країн, – сказав **перший заступник Голови Комітету Верховної Ради з питань національної безпеки і оборони Сергій ГРИНЕВЕЦЬКИЙ**.

На його думку, органи державної влади, політична еліта мають сформулювати цілісне бачення проблем регіональної безпеки та місця в ній України, завдань щодо реформування сектору безпеки і оборони, що дало б можливість адекватно реагувати на загрози.

– Сектор безпеки є одним із найпривабливіших у частині реалізації політичних та економічних інтересів потужних бізнес-груп. Не останню роль у зростанні корупції в оборонному секторі відіграють непрозорі схеми державних закупівель, наявність надлишків озброєнь та устаткування, земельної власності, а хронічне недофінансування людей у погонах, житлові проблеми тільки стимулюють її, – наголосив Сергій Гриневецький.

У виступі він також зазначив про недоцільність запланованого переведення штабу Південного оперативного командування з Одеси до Дніпропетровська.

– У сучасному світі дедалі важливішими стають проблеми не воєнної, а так званої м'якої безпеки – проблеми тероризму, екстремізму, організованої злочинності, корупції, наркотрафіку, нелегальної міграції, кіберзлочинності та інші. В сукупності ці загрози можуть завдати шкоди національним інтересам, життю та здоров'ю людей, що є співмірною з невеликим локальним збройним конфліктом, – сказав **заступник директора Національного інституту стратегічних досліджень при Президентові України Олександр ЛИТВИНЕНКО**.

На його думку, ситуація в безпековій сфері навколо України має стійку тенденцію до загострення. Серед причин: завершення виведення коаліційних військ НАТО з Афганістану в 2014 році, що призведе до

9

кардинальних змін у безпековій ситуації не лише в Центральній Азії, а й в усій Північній Євразії включно зі Східною Європою. Також можлива реалізація негативних сценаріїв на Близькому Сході (зокрема, в Ірані та Пакистані).

– У найгіршому разі йтиметься про формування величезної зони нестабільності, яка може перетворитися на неконтрольоване джерело загроз, зокрема й для України. Зважаючи на це, необхідно опрацювати заходи реагування, в тому числі за участі міжнародних структур, – підкреслив Олександр Литвиненко.

– Серед переданих в управління Укроборонпрому 124 державних підприємств більша частина перебуває в скрутному фінансово-економічному становищі й лише близько 10 відсотків підприємств демонструють економічне зростання завдяки активному оборонному експорту, – розповів **заступник генерального директора державної компанії «Укроборонпром» Володимир КУРАТЧЕНКО**.

Характеризуючи нинішню ситуацію в оборонній галузі, він звернув увагу на відокремленість науково-технічних і виробничих комплексів, що призвело до розриву технологічних циклів, занепаду галузевої та заводської науки, різкого скорочення випуску продукції.

– Загалом підприємства оборонної промисловості у глибокій кризі, яка має системний характер, – підсумував Володимир Куратченко.

– Думав, що на цих слуханнях не буде таких взаємних звинувачень. Я з 1993 року в Збройних Силах України, пройшов шлях від командира дивізії до командувача Сухопутних військ. Скажу чесно й відверто: за 20 років ніхто нічого не робив для Збройних Сил, і тому вони сьогодні в такому стані, – під схвальні оплески учасників слухань сказав **член Комітету Верховної Ради з питань національної безпеки і оборони Микола ПЕТРУК**.

На його переконання, потрібно визнати, що якісно нові зразки

техніки з'являться лише тоді, коли з'явиться фінансування. І питання тут не лише до міністра оборони, а в першу чергу до Президента, «який у нинішніх умовах вирішує все».

Голова Спілки офіцерів України В'ячеслав Білоус озвучив низку пропозицій спілки до парламентських слухань. Наприклад, для підвищення мотивації військової служби внести зміни до Закону України «Про державну службу», передбачивши, що посади держслужбовців від голови держадміністрації до Президента включно мають право обіймати лише особи, які служили у війську.

У зв'язку зі зменшенням призовного контингенту Спілка офіцерів пропонує запровадити воєнний податок з осіб, які не проходили військової служби. Також, на думку В'ячеслава Білоуса, доцільно визнати державним боргом витрати на забезпечення житлом військово-службовців і протягом 7–10 років через держбюджет погашати цей борг шляхом надання безвідсоткових кредитів для будівництва житла.

Голова Комітету Верховної Ради з питань європейської інтеграції Борис ТАРАСЮК звернув увагу на те, що ідея скорочення української армії майже вдвічі до 2017 року, передбачена проектом Концепції із реформування та розвитку Збройних Сил, «не має жодного стратегічного обґрунтування».

– Заплановане в попередні роки поетапне скорочення війська зумовлювалося реальною перспективою приєднання України до системи колективної безпеки НАТО. Очевидно, що, проголосивши ефемерний позаблоковий статус, Україна вимушена розраховувати насамперед на власний оборонний потенціал, котрий свідомо знищують, – сказав Борис Тарасюк.

За наслідками обговорення профільний комітет ухвалив проект рекомендацій парламентських слухань, які згодом будуть винесені для прийняття парламентом.

Фото Миколи БЛОКОПИТОВА.